

ЛННБ України ім.В.Стефаника

00887524 (Y)

2012

Золотий вік українського театру.

(Управа Гриневецького і Віберовича).

~~~~~  
(Відбитка зі „Шляхів“).  
~~~~~

ЛЬВІВ 1916.

З ДРУКАРНІ СТАВРОПІГІСЬКОГО ІНСТИТУТА
під управою Ю. Сидорака.

792 (c)Y (c47.74)

OK

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36 704

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Золотий вік українського театру.

На розписаний під кінець 1881 р. конкурс на директора театру вплинуло пару оферт. Зголосив передовсім свої права Омелян Бачинський, поруч нього виступив з кандидатурою Тит Гембицький, внесли спільну ofertу і два члени дружини Іван Біберович та Іван Гриневецький. Виділ тов. „Руська Бесіда“ передав театр спільці Біберович-Гриневецький, з якими дня 24. гру-

ки, які склали ся на те, що „Бесіда“, передаючи театр новим управителям, звязала їх точною умовою, яка є незвичайно цінним документом до історії патронату над українською сценою. „Бесіда“ як власник театру мала з кожним директором своє пекло і кожний директор переживав з „Бесідою“ своє пекло. Воно й дасть ся пояснити. В 1863—64 році була „Бесіда“ осередком

Іван Біберович

Іван Гриневецький

Директори театру:

дня 1881 р. Д-р Юліян Целевич і Дамян Гладилевич в імени товариства заключили умову.

Близько двадцятьлітня управа театром, звязані з тим непризнані труди, вічні клопоти і невдячні повинности принесли „Бесіді“ чимало практичного досвіду і нау-

культурного, просвітнього, товариського, ба й політичного життя. Роки минали. Українське життя стало плисти що-раз-то ширшим руслом; потворили ся нові огнища, нові осередки. Товариство „Бесіда“ тратило на значінню і остало тим, чим є нині: себ то звичайним касином, що розпоряджає у най-

вищій інстанції чотирма таліями вістових карт, шахами по і... українським народнім театром...

Умова заключена з Біберовичем і Гриневецьким є першою успішною пробою управити правне відношення між „Бесідою“ й підприємцями, себто означити ясно права й обовязки кожdochасного директора театру. Треба ще тут замітити, що „Бесіда“ мала на 1882 р. побільшену субвенцію, бо краєвий Союз на засіданню, дня 21. жовтня під проводом маршалка Зіблікевича згідно з внесенням Краєвого виділу признав на український театр річну субвенцію у висоті 4000 злр. Дирекцію передано Біберовичеві і Гриневецькому на основі слідуячого акту:

У М О В А.

Виділ товариства „Руська Бесіда у Львові“ заключає з пп. Іваном Біберовичом і Іваном Гриневецьким умову, що до удержування руського народнього театру в Галичині під слідуячими вимінками:

1. Руська Бесіда у Львові віддає дирекцію руського народнього театру, остаючого під її наглядом, пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому на час від 1. січня до 31. грудня н. ст. 1882 (другого) р.

2. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький дадуть в протягу сего часу в довільно обраних місцевостях Галичини найменше 120 руських сценічних представлень, з котрих на жаданне Виділу „Руської Бесіди“ у Львові найменше (дванадцять) представлень дано були має у Львові. Ці кождохазовій зміні місця обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький до 3 днів здати справу виділові: а) як довго в місці попереднім перебували, б) скільки там дано представлень і які, с) чи і які зайшли зміни в складі персоналу театрального, д) котрому членови трупи і в якій сумі наложили кару. Доходи з представлень театральних, які дадуть пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький в вище означенім часі, належати будуть в цілости до самих пп. Івана Біберовича і Івана Гриневецького.

3. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру поносять однакож самі всі кошта получені з наймом і приличним устроєнням салі і сцени; оплачують артистів і артисток, платять податок доходовой — і загалом поносять всі видатки, які будуть злучені з урядженнем руських драматичних представлень в р. 1882 (два). Тільки податок заробковий від концесії на представлення у Львові платить „Руська Бесіда“ сама.

4. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький яко директори руського народнього театру зобовязують ся до 15 (пятнайцятото) січня 1882 (два) зложити трупу театральну з таких сил, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнає за потрібні, і обовязані взагалі через цілий рік 1882 (два) утримувати тільки такі сили артистичні, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнає за відповідні. Видаленне членів трупи дозволено отже пп. Іванови Біберовичові і Іванови Гриневецькому тільки за попереднім порозумінням з Виділом „Руської Бесіди“ а на-

коли би в тягу р. 1882 (два), хто-небудь з артистів або артисток самовільно з трупи виступив, то обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький о тім до 3 (трьох) днів Виділ „Руської Бесіди“ у Львові повідомити і на жаданне тогож Виділу найдалше до 30 (трийцять) днів доповнити свою трупу новою відповідною силою. Членів трупи узнаних через Виділ „Руської Бесіди“ у Львові непридатними або шкідливими обовязані Іван Біберович і Іван Гриневецький в протягу 14 (чотирнайцять) днів віддалити, а зарівно обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький кождохасно доповнити свою трупу до 30 (трийцять) днів, коли би Виділ „Руської Бесіди“ у Львові в часі р. 1882 (два) узнав, що існуючі сили артистичні не є достаточні.

5. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру обовязані виплачувати гажу артистам і артисткам правильно в речинцях регуляміном театральним блисче означених.

6. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові наглядає артистичне веденне руського народнього театру повіреного пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому, і наглядає чистоту язика. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру, можуть отже лише ті утвори драматичні представляти, котрі Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнає відповідними (а з узнаних за відповідні по можности представляти по половині оригінальні і переводи), заразом перестерігати, щоби при драматичних представленнях під їх зарядом так на сцені як і в афішах уживано язика руського, чисто народнього, якого уживає товариство „Просьвіта“ в своїх виданнях. В інших язиках не вільно пп. Іванови Біберовичові і Іванови Гриневецькому уряджувати представлень драматичних.

7. В цілі переведення контролі зобовязані в точці б) наведених обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький пересилати що місяця Виділові „Руської Бесіди“ у Львові по одному примірникови афішів до кождохі штуки в тім часі даной. Наколи дирекція схоче свіжий утвір виставити на сцену, то присилає примірник оригінального твору вперед до Виділу „Руської Бесіди“ у Львові в цілі перегляду і одобрення — а твір з чужой літератури до перекладу — а не до справлення. Афіші, білети і всякі друки театральні обовязана дирекція друкувати в друкарні товариства імени Шевченка, а то в тій цілі, щоби потрібна коректа була ведена через одного з членів Виділу „Руської Бесіди“ у Львові. Надто прислугує Виділові „Руської Бесіди“ у Львові право визначати делегатів так у Львові як і на провінції. Делегат сей має право бути присутним на пробах генеральних, о котрих дирекція його повідомити має і на представленнях за вільним вступом на місце, котре собі сам вибере. Дирекція обовязана всі уваги делегата належито узглядняти.

8. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові має право впроваджувати на свій кошт аматорів і артистів на руську народню сцену.

9. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький зобовязують ся давати Виділові „Руської Бесіди“ у Львові на жаданне дванадцять білетів на партер на кожде представлення до вільного розпорядження.

10. Цп. Іван Біберович і Іван Гринецький уложать регулямін театральній з артистами, уділять його Виділові „Руської Бесіди“ до одобрення най-далше до кінця марця 1882 (два) і приймуть всякі зміни, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові узава би відповідними. В склад сього регуляміну має ввійти в особливости те застереження, що *кари* накладані на членів трупи після регуляміну через дирекцію *припадають на фонд запомоговий або пенсійний артистів* руської народньої сцени, стоячої під зарядом Виділу „Руської Бесіди“ у Львові. Зарис блисчких постанов до такого фонду мають пп. Іван Біберович і Іван Гринецький, яко директори руського народнього театру предложити Виділові „Руської Бесіди“ у Львові найдалше до кінця цвітня 1882 (два) р. до одобрення.

На згаданий *фонд запомоговий* обовязують ся пп. Іван Біберович і Іван Гринецький давати що кварталю *одно бенефісове представлення*. Фондом і завідувати має Виділ „Руської Бесіди“ у Львові.

11. За все, що діє ся в театрі одвічають пп. Іван Біберович і Іван Гринецький солідарно і не можуть в тім згляді ніким заславити ся.

12. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові віддає пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гринецькому до уживання інвентар театральний, який сам посідає а то: а) декорації і прилади сценічні, б) гардеробу в) і репертоар за відповідним реверсом. Сей інвентар обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гринецький в добрім стані удержувати і звернути його у Львові в такім стані, в яким отримали впро тягу 10 (десять) послідніх днів грудня 1882 (два) Виділові „Руської Бесіди“ у Львові точно після зложеного реверсу без ушкоджень. Наколи би розвизанне сього контракту перед кінцем 1882 (два) р. наступило, має наступити звернення інвентаря в протягу шістьох днів по розвизанню контракту. Так Виділ „Руської Бесіди“ у Львові, як і пп. Іван Біберович і Іван Гринецький мають право до взаїмного відписування репертуару. Пп. Іван Біберович і Іван Гринецький є обовязані також зі своєї сторони доповнювати репертуар і гардеробу, а предмети ними придбані остають їх власністю.

13. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові дає пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гринецькому титулом субвенції 3000 (три тисячі) зл. а. в. З тої субвенції виплатить „Руська Бесіда“ у Львові пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гринецькому часть 2400 (два тисячі чотириста) зл. а. в. в місячних ратах по 200 (двіста) зл. з долини. Остаюча квота 600 (шістьсот) зл. а. в. остає у Виділу „Руської Бесіди“ у Львові титулом кавці аж до кінця 1882 (два) року.

14. Згадана сума 600 зл. а. в. буде виплачена пп. Біберовичеві і Іванови Гринецькому при кінці 1882 р. (два), наколи вони театр через цілий рік 1882 провадили будуть і викажуть ся, що всі точки сього контракту точно виконували. Під тою самою вимінкою буде звернена з кінцем р. 1882 (два) п. Іванови Біберовичеві квота 300 (триста) зл. а. в., котру він яко кавці на дотриманне сього контракту при тогож підписанню зложив, і котрої кавці прийняття Виділ „Руської Бесіди“ у Львові підписом сього контракту виразно потверджує.

15. Кавцією на додержанне всіх в тій умові

принятих зобовязань є зарівно також і кождомісячна рата підмоги; виплата кождомісячної *рати* може отже мимо ушлыву речинця платности так довго пп. Іванови Біберовичові і Іванови Гринецькому зі сторони Виділу задержаною бути, як довго пп. Іван Біберович і Іван Гринецький залагати будуть з виконаннем яких-небудь зобовязань за час минулий.

16. Виділови „Руської Бесіди“ у Львові прислугує надто на підставі тої умови право засудити пп. Івана Біберовича і Івана Гринецького, яко директорів русько-народнього театру з причини недодержання котрої-небудь точки сеї умови на кару грошеву від 5—100 зл. а. в. і така кара має бути стягнена через потрученне з найблищой по засуді платної рати місячної підмоги. Гроші з тих кар впливаючі будуть приділені до *фонду пенсійного артистів*, о котрім вище сказано. Наколи би провиня пп. Івана Біберовича і Івана Гринецького, котра один раз карою вже була наложена, повторити ся мала, взагалі коли би пп. Іван Біберович і Іван Гринецький яко директори русько-народнього театру своїм нетактовним поступованнем наражали на упадок повірній їм русько-народній театр, або наражали на компромітацію перед публікою, чи то русько-народній театр, чи Виділ „Руської Бесіди“ у Львові, прислугує томуж Виділові право зірвати сеї контракт кождочасно навіть в тягу р. 1882 (два) і далше веденне русько-народнього театру кому іншому поручити. На случай зірвання контракту тратить пп. Іван Біберович і Іван Гринецький яко директори русько-народнього театру право до цілої умовою тут означеної кавці і право до виплати всіх по розвизанню умови наступаючих місячних рат підмоги.

17. Всі спори між Виділом „Руської Бесіди“, а пп. Іваном Біберовичем і Іваном Гринецьким, які би повстали із стосунку сею умовою обнятого, рішає невідклично мировий суд зложений з 3 осіб руської народности, з котрих одного судію вибере Виділ „Руської Бесіди“ у Львові з поза себе, другого пп. Іван Біберович і Іван Гринецький яко директори русько народнього театру з поза своєї трупи, а третього яко зверхника оберуть собі ті оба судії з поміж Русинів неналежних ні до Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, ні до складу трупи театральної стоячої під управою пп. Івана Біберовича і Івана Гринецького. Зложений в такий спосіб мировий суд розсудить спірну річ без дальшого відкликку звичайним при мирових судах трактованим робом. Суд такий відбуває ся у Львові. Пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гринецькому прислугує право відкликати ся до сього суду супроти всяких рішень Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, іменно рішень о наложенню кари, або розвизанню умови. Рішення Виділу „Руської Бесіди“ позістають однак поки-що в силі і мають бути сейчас переведені.

18. На афішах підписує ся яко директор п. Іван Гринецький, яко режисер п. Іван Біберович.

19. Пп. Іван Біберович і Іван Гринецький одвічають за доповнення всіх точок нинішньої умови солідарно.

20. Завізанна Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, вистосовані до пп. директорів Івана Біберовича і Івана Гринецького, будуть уважати ся за

належито доручені, наколи одному з них доручені будуть.

21. Суми грошей, які пп. Іван Біберович і Іван Гринецький після сього контракту від „Руської Бесіди“ отримати мають, будуть виплачувати ся лиш за їх спільним квітом; винявши кавційної квоти триста зл. а. в. зложеної при підписі умови, котра має бути зверненою за квітом самого п. Івана Біберовича.

22. На випадок смерті котрого-небудь з пп. директорів вільно буде Виділові „Руської Бесіди“ у Львові умову вищійшу розв'язати, як довго однакж сього не зробить, буде позісталий щи життю директор обов'язаний до точного виконання сьої умови, винявши точку 18

23. Належитість скарбову від сеї умови поносять обі контрактуючі ст. роки по половині.

У Львові, дня 24. грудня 1881.

ЗА ВИДІЛ „РУСЬКОЇ БЕСІДИ“:

Д-р Юліян Целевич, вр. Іван Біберович, вр.
Дам'ян Гладилович, вр. Іван Гринецький, вр.

Сю умову наводимо нарочно в цілости. Ї се праця невідомих авторів виконана як вислід після довгих порівнюючих студій, переведених над відносинами в нашій театрі, скарбківським і чеським в Празі. Вона була довгі роки основою правного відношення „Бесіди“ до директорів театру, ба з незначними змінами зберігала ся до 1912 р. Пороблені в ній застереження в користь товариства, давали що правда „Бесіди“ великі права і рішачий голос у всіх важнійших справах як репертуар і склад персоналу, та з другого боку накладали на неї й більші обов'язки.

Ось так передано керму театру в найбільш покликані руки. На чолі інституції, до вельми відвічальної культурної праці стають люди в силі віку, що мали за собою пару літ совісних трудів на сцені (Гринецький був в театрі від 1870 р., Біберович від 1874 р.), що ту сцену горячо любили, знали її хиби і потреби і знали уподобання, примхи і претенсії публіки, якій мала служити та сцена. — В наслідок того перед нашою сценою відкривали ся нові виднокруги, нові надії, бо молоді директори мали ту вищість над своїми попередниками, що в них було розумінне діла і відносин, артистична культура, а що ще важніше — їх новому великому підприємству присвічувала зірда ідеї.

Нові директори мали перед собою вже в першій році великі завдання, не легке положенне і не конче щасливі обставини. Обиджений Бачинський склав собі дружину і поїхав на захід, своїм поведенням і грою підриваючи довіре публіки до української штуки. В трупі „Бесіди“ остав „відпалений“ від конкурсу Гембицький, якого „Бесіда“ веліла новим директорам прийняти в склад дружини, з якимись дивними обов'язками: писати „Бесіди“ звіти про стан театру.

Очевидно, таке відношенне було нездорове і мусліло покінчити ся дімісією Гембицького.

Біберович і Гринецький взяли ся сміло за діло, зложили добірну дружину, обновили репертуар і здобували собі постійно що-раз-то більшу симпатію публіки і признанне пресси. Вже звіт за другу половину 1882 р. говорить, що „театр під новою дирекцією гарно розвиває ся і вже топер скупляє в собі всі майже що найлучші сили двох труп попередних“. Дружина, в склад якої входили вельми талановиті і вироблені артисти, уміла і совісна режисерія, а при тім працюватість дружини ставили українську сцену на що-раз-то вищій уровень. По коротеньких місяцях де-якої здержливости, із якою преса з легко зрозумілих зглядів відносила ся до нової управи, стали появлятись голоси й осуди, що підносили з признаннем успішний труд управи та ворожили театрови ясно будучність. Щире признанне стрічав наш театр не лиш в українській, але й польській пресі. По чотирьох літах нової дирекції пише про театр д-р Франко: „Театр панів Гринецького і Біберовича в теперішнім стані сміло може рівнати ся з найліпшими провінціальними театрами, які коли-небудь у нас були. Режисером є п. Гринецький, чоловік не тільки талановитий, але поседаючий зовсім поважне фахове образование. За його стараннем кожда штука появляеть ся на сцені добре вистудіована і старанно виконана, що з похвалою підносить навіть львівська польська печать, котра послідніми часами — треба признати — ніколи вже не виступала ворожо проти жадного з українських театрів. Декорації хоч не дуже багаті і пишні, вистарчають аж надто для маленької сцени і неперебірчивої публіки провінціальної; костюми особливо народні, переважно добрі і вірні, мова чиста і поправна, не виключаючи й акценту, котрий кождому не-Українецьви звичайно дуже великі чинить трудности. Працю ту признав Соїм кравий, підвиснаючи перед роком запомогу вишу о 1000 злр.“ Згадане підвисненне підмоги слідувало вже 18. жовтня 1883 р., коли Соїм ухвалив для театру на слідующий, себто 1884-ий рік 5000 злр. Театральним референтом у виділі „Бесіди“ був тоді Григорій Цеглинський.

Дирекція Гринецького і Біберовича тривала до початку 1889 р. себ-то повних сім літ. Дня 12. січня 1889 р. вмер Гринецький; театр вів далі сам Біберович.

Дирекція Гринецького і Біберовича се рішучо найкраща доба в історії української сцени в Галичині. Гринецький, який надавав артистичний напрям і провід театрови, був визначною артистичною індивідуальністю, знаменитий режисер, а передусім була се людина, що в свій час стояла на висоті літературно-артистичної культури людина з ясно очеркненим розумінням ества

і завдань української народної сцени для Галичини, з широким поглядом на письменство і штуку та з непересічною орієнтацією на широкому морі всесвітньої драматичної літератури. Іван Біберович поза сценічний талан був ще й знаменитим адміністратором, який скоро пізнав всі тайни скрегітливого механізму мандрівного театру і вмів собі все з ними давати раду.

Як ми вже згадували, мав театр в той час добірну дружину, в склад якої входили найкращі артисти, яких знає історія театру в Галичині; за режисерії Гриневецького відкрили своє обличчя, і скристалізувалися

прибуває Клявдія Радкевичівна. В другій половині тогож року змирає Стефурак, відходять Ружицькі, за те вступає Михайло Ольшанський і Новицький.

Дружина під вправною рукою Гриневецького працювала від першої хвилі дуже совісно. Поза іменами тих артистів, що ціле життя вірно служили лиш українській сцені, і тут здобули собі неминучу славу, були в нас і такі, що з великими успіхами дебютовали на столичній польській сцені, переходили на неї на постійне (Пясецькі, Попелі, Лясковський, Карпінський, Ружицькі, Клішевські, Ольшанський, Новицький), на на

Кость Підвисоцький.

Володислав Казимір Плошевський.

найбільші талани, зросли найвизначніші сили, з яких деякі ставили свої перші кроки за Романовички, а інші ще за Бачинського. Вже в другій половині 1882 р. в склад трупи входять: Степан Стефурак, Кость Підвисоцький, Володислав Казимір Плошевський, Пясецький, Данилович, Сянецький, Осипович, Кожикевич, а з пань: Біберовичева, Підвисоцька, Пясецька, Танська (пізніше Осиповичева), Стефуракова. В часі того першого року зі замітніших змін в персоналі треба зазначити, що по відході Гембицького, Моленцької (доньки б. директора) і Пясецьких, прийшли Попелі. В 1884 р. знову приєднано до театру Тита Гембицького і Лясковського, в 1885 р. вступає з давніших Стечинський (Мужик), в 1886 р. в лютім Лясковський покидає наш театр і вертає на польську сцену, в слід за ним відійшов Карпінський теж до театру Скарбка, за те прибули Ружицькі. В 1888 р. відходять на польську сцену Клішевські, а за те

пій сцені — виступали гостинно Скальський (1890) та Борковський, Радван, Бочкай (1891).

Осіню 1885 р. був на виставі своєї комедії п. з.: „Грубі риби“ сам автор, польський письменник Михайло Балуцький; — був прямо одушевлений виставою та не находив слів признання для режисерії, як і для гри поодиноких артистів.

Щоби найти міру для оцінки тодішнього стану і артистичного уровня театру, треба конче познакомити ся з репертуаром, яким театр жив, а який сам собою є найвірнішим відбиттем культури, обичаїв і уподобань сучасного покоління.

Під кінець сімдесятих і з початком вісімдесятих років проявив ся у нашій народній літературі новий напрям. Письменники стали глядіти на нарід серіозно, стали приглядатись шильно його життю, стали всесторонно слідити єї його прояви та доходити глибше до причин лиха, яке лучало ся між народом. І хоч чимало письменників,

держало ся вперто давнього становища сухої моралістики, що все лихо бачила в п'янстві та лінивстві народа, то все таки вступає і зростає громадка людей, які відважили ся глянути глибше в душу народа. Новий напрям не остав без впливу і на драматичну літературу. Драматичні автори стали доторкати нових струн в життю народа; народня драма визбуваєть ся поволі карикатур виведених для широкої забави пустої публіки, а місце їх займають типи живі, правдиві, з кровю і душею. В життю народа викривають не відразливу язву п'янства, а глибокі психологічні процеси, що мають на собі сліди глибоких людських почувань, пристрастий та переживань. Все те представити вірно, без ідеалізованя і без млявого сентименту, але й без понижуваня й гумористики — ось було поле і задача для сучасної народньої драми. Найшли ся робітники, мало того: найшли ся визначні таланти. — Вистане згадати Кропивницького, Старицького, Карпенка-Карого, Мирного Корнила Устяновича, Григорія Цеглинського і інших.

Новий подих в письменстві накладав на нову дирекцію обовязок йти за новим напрямом, старати ся придбати новий репертуар, „котрий-би з часом зовсім заступив і випер давнійші т. зв. народні штуки не відповідаючі своїй задачі“. Початок до цього скоро зроблено, а „зробила його — як пише сучасний рецензент — сама теперішня дирекція нашого театру, котрій мусимо признати не лиш добрий смак артистичний у виборі репертуару, але також і глибоко розвите народне почуття. Відсвіживши таким способом репертуар народніх штук і надавши йому новий сучасним стремлінням відповідаючий напрям, положить дирекція превеликі заслуги коло розвою рідної сцени“. Такі стежки вказував театрови сучасний рецензент і горячий прихильник української сцени.

Репертуар, який поставлено за часів управи Гриневецького — Біберовича остане на все найвимовнішим свідоцтвом і пам'ятником тодішньої артистичної культури та високого рівня, на якому театр стояв.

Тоді то промовив зі сцени Омелян Огоновський своєю незвичайно старанно і вірно відтвореною візією великих днів і великих людей нашої минувшини, заспівав і Корнило Устянович свою могутчу пісню залиту тугою за княжними часами, достроював ся до того героїчного акорду і Осип Барвінський зі своєю шляхотною тенденцією, гарним театральним жестом і блискучою фразою, обізвав ся й Василь Ільницький і Федькович, хотів сцені прислужитись і Ізидор Воробкевич.

А сума тих змагань дала нашій сцені одно з найкращих: історичну драму. Та громада авторів заговорила найсильнішим словом, яке коли-небудь лунало на нашій сцені, найбільше пориваючою мелодією історичних мотивів. Нарід у-перве почув зі

сцени якусь велику пісню про минуле, у-перве побачив на сцені великі легенди своєї давнини, славні події своєї історії.

Омелян Огоновський дав театрови два історичні твори: драму в 5 діях п. з. „Федько Острожський“ (з конкурсу) і трагедію в 5 діях „Гальшка Острожська“. Вистави обох творів (Федька Острожського“ виставлено в другій половині 1882 р. а „Гальшку Острожську“ в другій половині 1885 р.) були літературно-артистичним явищем, що найшло свій відгук у сучасній пресі. Говорили про те основно і широко сучасні критики як Володимир Барвінський, Наталь Вахнянин і Володимир Коцовський.

З творів Корнила Устяновича виставлено в другій половині 1882 року преміювану „Бесідою“ трагедію в 6 діях п. з. „Ярополк І Святославич, великий Князь Київський“ і трагедію в 5 діях п. з. „Олег Святослав Овруцький“. — Музику доробив Н. Вахнянин.

Трагедія в 5 діях Осипа Барвінського „Павло Полуботок“ була виставлена з початком 1887 р. і мала незвичайний успіх. Справлено для неї нову стилеву гардеробу (за 600 злр!) і нові декорації. Через два роки „Павло Полуботок“ був боевою штукаю, яку грали в кождім місті, всюда з великим успіхом, а секрет того успіху був у високо патріотичній тенденції твору. Другий твір О. Барвінського, себто перероблену з Костомарової повісти історичну драму в 5 діях п. з. Чернігівка виставлено в р. 1889. З історичного репертуару годить ся згадати про нагороджену на конкурсі драму В. Ільницького „Настася“, до якої гарну музику доробив Мих. Вербицький, а яку наш театр виставив в р. 1883.

Годі не піднести тут значіння драматичних творів, заснованих на підставі історичної бувальщини, що у-перве тоді стали появлятись на нашій сцені. Історичні драми і трагедії стали в чужих літературах найкращими пам'ятниками драматичної поезії, а разом і найпопулярнішими зображеннями історичних осіб і подій; в памяти суспільности утривають ся історичні особи і події з тою характеристикою і з тими красками, які наложив на них драматург і при котрих затираєть ся иноді і блідне п'ятно наложене історією. Позатим історична драма є найкращим середником національної педагогії, є доброю школою патріотизму.

В тім саме заключаєть ся значінне і вага історичного репертуару, поставленого за часів Гриневецького і Біберовича.

І з закордонної України прилітали добрі вісти, що теж піддержували і кріпили наше галицьке театральне життя. Після мертвих років 1876—1880 повіяв в Росії свобіднійший, більш ліберальний дух. Сенатор Половцев висказав ся за свободою українського слова та українських вистав і неавком появил ся указ, що давав право генерал-губернаторам дозволяти українські вистави.

Використовує те перша трупа Ашкарєнка, у якій був і Марко Кропивницький; в слід за Ашкарєнком пішли Ерделі і Тарнавський з Єлисаветграду та Милорадовичка з Полтави. Засновуєть ся окрема трупа під управою Кропивницького, а в її склад входять Садовський, Заньковецька та чимало инших. Підприємство перебирає незрівняний організатор Михайло Старицький і від того часу починають ся найкращі роки розцвіту українського театру на закордонній Україні. В групі Старицького були: Заньковецька,

рицького: „Не судилось“ драма на 5 дій, „Ніч під Івана Купала“ драма на 5 дій (перерібка з Шабельської), Карпенка-Карого: „Наймичка“, „Хто винен“ (Безталанна), „Мартин Боруля“ та „Сто тисяч“ і Панааса Мирного „Діти неволі“. — Крім того вивів наш театр Янчукові комедії зі співами: „Вихованець“, „Пилип-Музика“, „Не до пари“ і „На чужині“, Кухарєнка: „Чорноморці“ та Григорія Бораковського драматичні картини в 3 діях „Із моря житейського“.

Іванна Біберовичєва.

Андрій Стечинський (Мужик).

Затиркевич-Карпинська, Садовська, Боярська, Кропивницький, Карпенко-Карий, Садовський, Сакаганський, Максимович, Манько, Грицай, Каспєнєко. Словом трупа мала перворядні таланти, їх вистави були небувалими подвигами і самих артистів і українського драматичного мистецтва. В р. 1885 творять ся окремі дружини Кропивницького і Старицького, а потому стали виростати нові театральні підприємства по всій широкій Україні. Багатий оригінальний репертуар народніх штук, виставлюваних в тих театрах, відбив ся сильним відгомном і в театрі „Бєсїди“. Віділ товариства навязує зносини з закордонними авторами (вже в 1880 році) і постійно їх удержує. Тому з закордонних авторів являють ся в тім часі на нашій сцені Марка Кропивницького: „Невольниця“ драма в 4 діях, а в 5 картинах, „Пошились в дурні“ шутка-оперетка в 3 діях, „Дай серцю волю, заведе в неволю“ драма на 5 дій і 6 відмін і „Глитай або-ж павук“ драма на 5 дій. Виставлено теж Ста-

В тім часі виявились і серйозні наміри ставити на мандрівській нашій сцені поважну оперу, а плодом тих змагань були вистави Лисєнкових опер: „Різдвяна ніч“ (1888) та „Утоплена (1891), Артемовського-Гулака: „Запорожець за Дунаєм“ (1866) та нашого доморослого Порфірія Бажанського: „Олеся“ (1883) і „Марійка“ (1891 р.).

Крім народніх штук появляють ся в той час на нашій сцені твори, для котрих сюжетом послужило життя галицької інтелігенції в її родинних, товариських, суспільних та політичних відносинах. Те поле лежало у нас досі пустарем. Першим робітником на тій ниві стає Григорій Цєглинський, що виводить на сцену нові типи, нові сюжети, які публіка, як новість, витає дуже прихильно. В своїх комедіях з життя інтелігенції виявив себе Цєглинський оригінальним, бистрим обсерватором того життя, що зручно схоплював його найменші характеристичні дрібнички. З Цєглинського творів

виставлено: „На добродійні цілі“ комедія в 3 діях (1883), „Тато на заручинах“ міщанська пригода в 1 дії (1884), „Шляхта ходячкова“ комедія в 4 діях (1886), „Соколики“ комедія в 4 діях (1884), „Лихий день“ комедія в 1 дії (1886).

Багато та не все успішно трудився для сцени і Ізидор Воробкевич писанням оригінальних опереток, як: „Пантелей Трубка“ (в 3 діях), „Пан Мандатор“ (в 3 діях), „Янош Іштенгази (в 1 дії), „Новий двірник“ (мельодрама в 4 діях), „Пані молода з Босні“ (народна оперета в 3 діях). З оригінальних творів виставлених за той час треба згадати: Федьковича „Керманіч“ (1887), Костя Підвисоцького „Підшиванець“ (1888) і Костя Корчака „Соперники“ (1888) Стечинського „Семен (Микола Добушук“ з музикою І. Воробкевича), К. Лясковського „Горбун“ (з музикою І. Воробкевича).

Рідко подибується за той час акторські перерібки з чужих мов (переважно з польської), які давніше становили 50% репертуару. Заблукала ся ще на сцену „Сокильська добра“ перерібка з польського Гаялевича „Czartowska ława“ Тита Гембицького (з музикою І. Воробкевича), „Остап“ (музика Кратохвиля), та Шляхтянки (мабуть свобідний переклад).

Зрозуміла річ, що ніяка сцена не може обмежитись виключно на оригінальні твори, а мусить доповняти свій репертуар перекладами чужих добірних драматичних творів. Завданням театру не в ставити виключно свої питомі твори, але також познакомлювати суспільність з кращими здобутками всесвітньої драматичної штуки. Є драматичні твори, що стали немовби власністю всього образованого світа і увійшли в репертуар всіх сцен.

На нашій сцені від самого її засновання виставлювано перекладні твори, та вибір лиш дуже рідко бував щасливий. Причина лиха лежала в тім, що не було в театрі чоловіка обізнаного з всесвітньою драматичною літературою, щоби мав сяку-саку орієнтацію на широкому морі всесвітньої драми, а у виборі перекладних творів йшла кождочасна управа за приміром польських провінціо-нальних, може й столичних сцен, які за ті часи мабуть ніколи не прогрішились добірністю переводного репертуару. Тому-то нова артистична управа Гриневецького стрінулася з публікою зіпсованою, без виробленого смаку і уподобань, навиклою до неприродних чудовищ, якими годовано її досі, публіку яка йшла до театру, щоби бавитись та сміятись, а не щоби відчувати і думати! — Бо й які перекладні твори знала українська публіка до часів Гриневецького-Біберовича? „Дон Жуан“, „Канут-дїтеубійця“, „Чортівський млин“, „Вічний жид“, „Фальшивники банкнотів“, „Рецепта на теці“, „Два злодії“ і багато подібного страхїття... В повені тої

продукції майже губилися імена Корженовського, Гоголя („Ревізора“ виставлено вже в р. 1878, а „Сватьбу“ в р. 1879); був ще Сарду, Островський („Буря“ виставлена в р. 1879 загально не подобалась), Фредро та інші. Справити уподобання публіки вихованої на таких плодах було не легко. Та Гриневецький пішов у біт і виїшов побідником.

Не зриваючи цілковито з давним доробком, став поволі і систематично вводити на сцену нові імена, нові твори; — словом на сцені явився новий світ. Заговорив Шіллер шумом орлиних крил і своєю неспуваною силою, що все торощила й ломила; за Шіллером прийшов Оне (Ohnet), Кляйста, Діма і Невський, Островський, Потехина, Гольдоні, Розен, Судерман, Вільбрант, а з польських авторів Балуцький, Фредро, Ясеньчик, Абрагамович-Рупшковскі.

В перекладний репертуар увійшли Шіллера: „Розбійники“, „Інтрига і любов“, Оне: „Властитель гут“, Кляйста: „Розбитий збанок“, Діма-Невського: „Данішеви“, Островського: „Буря“ (обнова), Потехина: „В сіті судьби“, Гольдонія: „Дивна пригода“, Розена: „Ой ті мушчини“, Судермана: „Честь“, Мозера: „Фіалковий герой“, Шентана: „Дівчина з чужини“, Вільбранта: „Донька Фабріція“ а з польських Балуцького: „Грубі риби“, „Гуси і гусочки“, „Дім отвертий“, „Свояки“ Фредрів; „Пан Бенет“, „Богатирська донька“, „Борба жінок“, Ясеньчика: „Лена“ і Абрагамовича-Рупшковського: „Муж з чемности“. Понадто виставлено „За звіриною“ (комедія в 4 діях).

Коло перекладів найбільше трудився Евген Олесницький, який придбав тоді українській сцені (не вчисляючи тут опереток) цілий ряд цінних творів як „Дівчина з чужини“, „В сіті судьби“, „За звіриною“, „Донька Фабріція“, „Лена“, „Пан Бенет“, „Свояки“. Франко переробив для нашої сцени „Збитий збанок“ Кляйста, Іван Гриневецький „Данішеви“ і „Грубі риби“, Юліян Целевич „Дивна пригода“, Я. Цурковський „Розбійники“, Єзерський „Інтрига і любов“, а Евген Новицький (Санецький) „Фіалковий герой“ та „Гуси і гусочки“.

Образ репертуару не був би повний, колиби не згадати ще одного нового гостя, що за часів Гриневецького-Біберовича станув у-перве на дошках нашої сцени. Се була французька оперетка. Привіяло її із западу, де вже ранше запанувала легка музика комічної оперети і здобула собі велику популярність серед широкого загалу. Там вже ранше стала публіка остигати для клясичної музики і звертала що-раз явніше свої симпатії до підскачних звуків вальса та легко приперченого куплета.

Офенбах, Стравс, Лявкок, Мілекер перед широкою публікою віднесли побіду над Моцартом, Гуно, Белліні-м, Доніцеті-м. Так появилася і на нашій сцені оперетка. Появу її

викликали не внутрішні потреби нашої сцени, а такі чисто зовнішні утилітарні згляди, з якими управа театру мусіла з konieczности числитись.

Так отже виставлено в нашій театрі за ті роки: Плянке ком. опера в 4 діях „Дзвони з Корневіль“ (в перекл. Адольфа Кічмана виставл. 1885), К. Лєока оперета ком. в 3 діях „Зелений острів“ в перекл. Кічмана (виставл. 1885), Стравса опер. в 3 діях „Весела війна“ (виставл. 1886), К. Мілекера опера ком. в 3 діях „Ласпароне“ (виставл. 1886), „Оффенбаха оперетка в 3 діях (4 відсл.) „Синьбородий“ (виставл. 1886), І. Стравса опе-

дливо українська преса; говорили про наш театр без упереджень і польські дневники.

Публика відносила до театру з великою любовю і признаннєм. Гостина театру в деяких провінціальних містах перемінювала ся нерідко у велике свято, що тягнуло ся день за днем аж до послідньої вистави, що ставала іноді „днем театру“ для цілого міста.

З таким станом мусів числитись і краєвий Соїм. Український театр виконував як найкраще своє завдання і заслугував на підмогу, бо відносини змінювали ся, театр

Степан Стефурак.

Автін Людкевич.

рета в 3 діях „Барон циганський“ в перекл. Е. Олесницького виставл. 1887, А. Чібулька ком. опера в 3 діях „Лицар щастя“ в перекл. Е. Олесницького (виставл. 1888), А. Сулівана ком. опера в 2 діях „Мікадо“ в перекл. Е. Олесницького (виставл. 1890), К. Мілекера оперетка в 3 діях „Бідний Йонатан в перекл. Кирчова (виставл. 1892).

У своїй мандрівці в 1882—1892 роках навідував театр усі більші і менші міста, тай містечка Східної Галичини. У Львові був що року крім 1887 і 1891 р. — Буковинські міста відвідав театр в р. 1883, 1887 і 1892. Далше на захід був театр в Ряшеві (1888 р.), а в р. 1890 в Яслі, Горлицях, Новім Санчі та Тарнові. — В 1889 р. святкував театр у Львові ювілей 25-літнього існування. Завдяки високо-артистичному репертуарови, знаменитій режисерії і перворядним сценічним силам тішив ся наш театр як найкращою славою. Оцінювала те справе-

зростав, зростали і його потреби та видатки.

В 1886 р. рішила „Бесіда“ застукати до дверей соймової палати о підвищення субвенції. Дня 16. грудня вносить виділ на руки посла Бережницького петицію:

Виділ товариства „Руська Бесіда“ у Львові завідує з поручення Високого Виділу краєвого руським народнім театром просить Високий Соїм краєвий о ласкаве підвищення запомоги краєвої на тойже театр з суми 5.000 на 8.000 злр., представляючи до ласкавого розсмотрення і узгляднення слідуєчої причини.

Із наведеної зап. моги краєвої утримував досі виділ товариства „Руська Бесіда“ у Львові так товариство драматичне як оперетове, набував так репертуар літературний як і музикальний, справляв так устаткованне як і всі прибори сценічні. Звісно але Високому Соїмови Краєвому, що театрови сталому легше все те припанувати і приощадити як

театрови мандрівному, котрий, вибираючись зі Львова із найновішим апаратом, вертає за рік з помітним і зруйнованим вохкістю, перевозами, слотою.

Виділ про те зневолений щорічно самий вишній апарат сценічний то справляти то відновляти, щоб утримати на відповідній приличній ступі.

Ще тяжче приходить ся Виділові Товариства „Руська Бесіда“ у Львові утримати театр на відповідній висоті моральній.

Театрови провінціальному важко видержувати конкуренцію зі сценою столичною, бо що лучша сила, що лучший голос, бажаючи театр кращого заробку, пре ся в столичну сцену тим більше, коли набувши ругани, або виправивши голос, пзнає свою стійність. Великого тому стоїть висилення матеріального удержати при сцені що лучші сили. А що маю того Виділі скупляє в товаристві драматичнім що найлучші сили в нумеричнім числі 26 осіб, не вчисляючи оркестра, Високий Соїм може кожного часу пересвідчитись так наглядно як із відзивів так руської, як і польської пресси.

А вжеж найтяжше приходить ся відповіді Виділові просвітнім вимогам сучасним, бо уважаючи театр за живий розсадник просвіти і моральности народньої, добирає до свого репертуару тільки такі штуки, котрі своїм змістом і прямованнем ведуть до такої ціли. Але добрий твір треба добре й окупити, а притім щорічно доповняти літературний репертуар, бо той одним переїздом через край вже старіє ся і цублика, як звичайно по містах інтелігентвіша, домагає ся нової штуки, нової пісні.

Виділі Товариства „Руська Бесіда“ у Львові виключав як довго міг зі свого репертуару всі ставню і дорогішину оперету, заступаючи її оперетою або мельодрамою народною, однак пливучий із столиці смак розвіє ся і по провінції, так що і руський театр мусів в тій мірі улячи учасному смакови і виставляти добірніші і сліпніші оперети.

Се вимагає співучого персоналу фахового і збільшення вистави.

З повисних причин „Виділі Товариства „Руська Бесіда“ у Львові осміляє ся просити Високий Соїм Краєвий о ласкаве підвищення запомоги краєвої а хотая обтяженне бюджету краєвого лежить і нам на серці, то се обтяженне видаєсь нам так справедливим, як і конечним, бо для просвітних цілий не лиш народности руської, але цілого краю.

У Львові, 16. грудня 1886.

Др. Юліян Целевич,
голова Виділу.

Григорій Цеглинський,
член Виділу.

Та краєвий Соїм під проводом маршалка І. Тарновського ухвалив „перейти над тим поданнем до дневного порядку з тої причини, що заряд товариства мотивував своє прошенне галовно потребою удержувати і виставляти французьку оперетку, що зі становища підприємства може бути оправдане, та в нічим не причинає ся до виконання завдань театру під зглядом національним і культурним“.

Що-йно в р. 1888 на засіданню дня 20. січня ухвалив соїм для нашого театру

6000 зл. річної підмоги. В слідуячим році вносить посол о. Микола Січинський нову петицію від „Бесіди“, в якій з огляду на те, що театр готовить ся серіозно до ставлення опери, жадаєть ся 10,000 злр. річної підмоги.

Соїм ухвалив скликати в тії справі анкету при участі членів артистичної комісії і там мала вперед рішити ся справа, чи і о скільки театр заслугоє на те. Анкета відбула ся що-йно 18. липня 1890 р., а з запрошених людей взяли в ній участь Єнджеїнович як предсідатель, Станислав гр. Бадені, Наталь Вахнянин, Михайло Полянський, Евген Олесницький (як референт), Омелян Огоновський і Юліян Романчук. Не взяли в анкеті участі: Василь Ільницький, що був під сю пору в купелях, Димет, який лежав тяжко недужий і п. Савчак, Водзіцький, Савчинський, Олександр Огоновський і Целевич.

Вислід її був такий, що Соїм на засіданню дня 26. падолиста ухвалив для театру 7250 злр. річної підмоги, а 750 злр. на конкурсній премії. Користаючи з підвищеної підмоги доповнив театр в 1891 р. оркестру до числа 10 музикантів, не вчисляючи капельника і хор до числа 14 людей.

Рік 1889 записав ся сумно в історії галицького театру. Помер Іван Гриневецький, що не здужав вже від довшого часу. З його смертю не стало того, що був душею нашої сцени, що кєрвавим трудом дьвигнув її з провінціального мертвого шаблону на ту висоту, де світить сонце правдивого мистецтва. Втрата Гриневецького була невіджалована і незаступлена. Від лютого 1888 р. став директором Іван Біберович. Режисерією займав ся сам Біберович і Стечинський, а від липня 1891 р. Степан Янович (Курбас). В 1892 р. вмірає трагічно Плошевський. Так в короткім часі погасли найкращі сценічні звізди.

З персоналу що за часів 1882—1892 пересунув ся через нашу сцену, треба згадати ще Вишневецьку, Ямінського, Бензу, Курмановича, Керницького, Кунцевича, Ольхового і Гулевича. В тім часі ставили перші кроки Лев Лопатинський, Фільомена Кравчуківна, Марія Фінцерівна і багато інших.

Не стало Гриневецького і в низ покотив ся віз. — Не стало артистичного провуду, при кермі театру не стало людини, що мала артистичну культуру, ідею, талан і родумінне, чим має бути українська народня сцена.

Роки, коли управа театру спочивала в руках Гриневецького і Біберовича, з котрих перший був артистичним керманичем, драматургом, режисером і актором, остануть в історії українського театру в Галичині найяснішою і найкращою картиною нашого гордого лету до звізд і свідочством, що були довгі хвилі, коли і ми в театрі гляділи в лице бога...

inv. u36704

B 3.309

1786

CPM